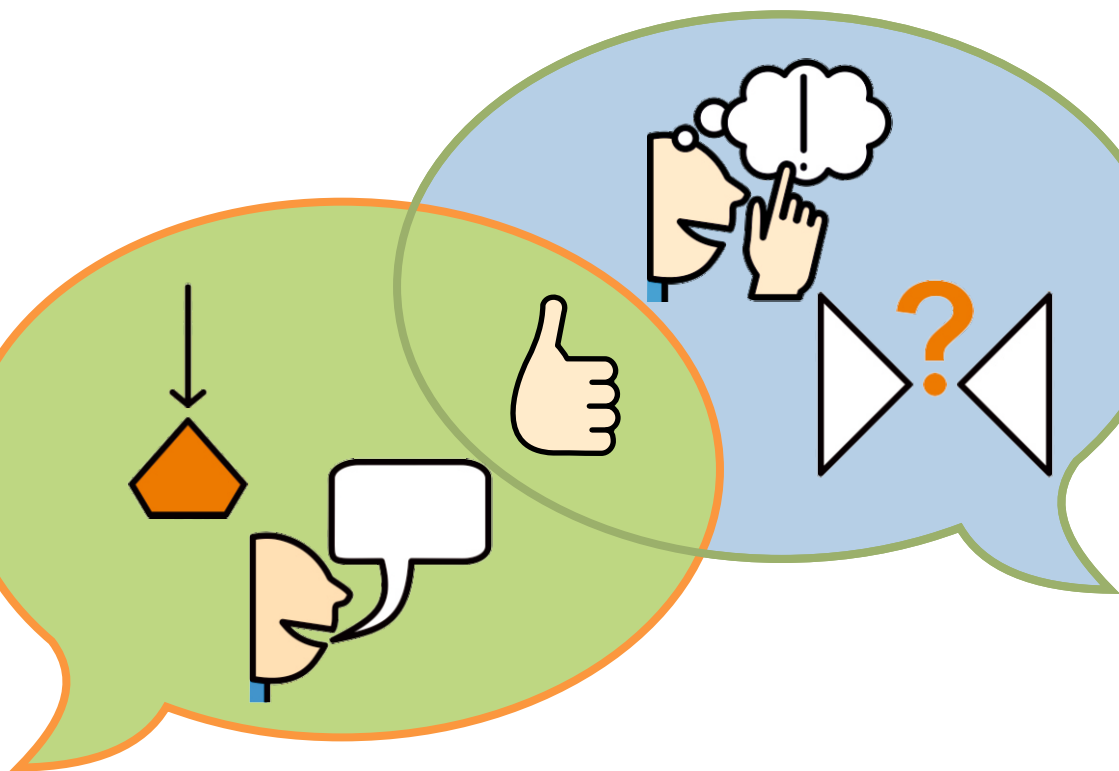

PORADNIK METODYCZNY

WIEM JAK TO POWIEDZIEĆ

Uczniowie niemówiący, korzystający z pomocy do porozumiewania (AAC) zwykle używają do przekazywania informacji wypowiedzi jednoelementowych, przekazując ogólny sens swojej informacji. Podobnie porozumiewają się dzieci mówiące z ograniczeniami w komunikacji werbalnej – budują bardzo proste, telegraficzne wypowiedzi, którymi można przekazać jedynie podstawowy sens. Uszczegółowienie należy wówczas do rozmówcy, który musi zadawać pytania dodatkowe i znów otrzymuje jedno- lub dwuelementowe odpowiedzi, niekoniecznie w odpowiedniej kolejności. Zwykle podstawowym środkiem wypowiedzi jest tutaj rzeczownik. Uczeń nie potrafi odpowiednio użyć czasownika. A to właśnie czasowniki „wprawiają w ruch” wypowiedź. Rzeczownik służy zwykle do proszenia o przedmioty lub odpowiadania na pytania zadawane przez rozmówcę. Nawet, jeśli uczeń potrafi podpisać obrazkiem wiele przedmiotów, pozostaje na bardzo prymitywnym poziomie komunikacji.

W języku polskim o znaczeniu wypowiedzi jako całości decydują: fleksja, intonacja oraz w mniejszym stopniu kolejność wyrazów w zdaniu. W przypadku użycia symboli w książce do porozumiewania się, fleksja i intonacja nie mogą zostać użyte, zatem ogromnego znaczenia nabiera umiejętność budowania wypowiedzi zgodnie ze schematem zdania.

Dziecko uczy się łączenia wyrazów już między 2 a 3 rokiem życia i wtedy dostrzega, że po połączeniu dwóch różnych słów powstaje nowa jakość, nowa rzeczywistość, że słowa można łączyć jak klocki, że jedno słowo może mieć wiele znaczeń, w zależności od tego, z jakim innym słowem je użyjemy. Szczególnie ważne jest to dla dzieci niemówiących, które muszą użyć obrazka na oznaczenie czynności i zjawisk, które od tego obrazka się różnią w wyglądzie. Symbol biegać wygląda zawsze tak samo, mimo że używamy go do powiedzenia, że Tata biegnie, Mama biegnie, ale też Kot biegnie. Symbole to nie to samo, co obrazki. Nie muszą wyglądać tak samo. Są symbolami. Generalizacja znaczenia symbolu, zrozumienie, że jego znaczenie może zależeć od kontekstu zdaniowego, w jakim on zostaje użyty, to wielki krok na drodze rozwoju poznawczego i komunikacyjnego dziecka.

Uczniowie mówiący w symbolach ułożonych według kodu kolorów i klucza Fitzgeralda znajdują pomost między powtarzaniem za nauczycielem a samodzielnym wypowiedzianiem dłuższych wypowiedzi. Pomoże im to również w automatyzacji odpowiednich form odmiany.

Budowanie wypowiedzi dwuelementowych

Budowanie wypowiedzi trzejelementowych

Dlaczego symbole nie mają podpisów?

Wiele dzieci mówiących z autyzmem nie potrafi prawidłowo odmieniać wyrazów. Świadczy to przede wszystkim o niezrozumieniu treści wypowiedzi, ponieważ odmiana jest narzędziem przekazywania znaczeń oraz relacji między elementami zdania. Jeśli taki uczeń przeczyta głośno napisy, nie koncentruje się na znaczeniu, a jedynie na brzmieniu wyrazów (tak jest w przypadku dzieci z hiperleksją). Podobnie jest, kiedy dorośli przeczyta zdanie w obcym języku, nie znając go – jest to możliwe, nie świadczy jednak o zrozumieniu. Napisy można przygotować samodzielnie na potrzeby uczniów, którzy już potrafią prawidłowo budować wypowiedzi na danym etapie, a uczą się jednocześnie czytania i pisanie. Można wówczas część symboli zastąpić wyrazami i łączyć je w budowaniu wypowiedzi.

Kod kolorów, wiele lat temu przyjęty w edukacji użytkowników AAC, ułatwia intuicyjne rozpoznawanie części mowy i zdania.

Znaczenie kolorów: pomarańczowy – osoby, żółty – przedmioty i zwierzęta, zielony – czynności, niebieski – określenia, biały – pytania podstawowe, stosunki przestrzenne, określenia czasu, różowy – zwroty konwersacyjne, prośby, wyrażenia ekspresyjne, złożone pytania.

Nie służy on do nauki pojęć gramatycznych. Dziecko nie musi wiedzieć, że zielone to czasownik.

Musi wiedzieć, że jeśli mówimy o czymś, że coś robi, wykonuje, to ręka wskazuje zielony symbol, że w zdaniu zawsze powinien się znaleźć zielony symbol, że bez niego zdanie „nie żyje”.

Klucz Fitzgerald

– stworzony przez Edith Fitzgerald w latach pięćdziesiątych XX w. system ustawiania słów/napisów/symboli w takiej kolejności, aby utatwiały budowanie prostych zdań. System powstał dla dzieci głuchych, które uczyły się prawidłowego budowania wypowiedzi.

Kod kolorów i klucz Fitzgerald powinien mieć również zastosowanie w pomocach do porozumiewania uczniów, którzy są na etapie uczenia się budowania wypowiedzi.

1. Przygotowanie pomocy do pracy:

Do zdań, w których występują mama, tata, ja - przygotuj odpowiednie fotografie osób z jego otoczenia i zacznij od nich pracę. Pomoże to uczniowi powiązać to, czego się uczy na zajęciach, z życiem codziennym. Również do symboli pan, pani możesz przygotować fotografie znajomych osób.

Okres sensorywny na naukę systemu językowego zamyka się w okresie pierwszych 5-6 lat życia. Potem nauczenie się systemu językowego jest możliwe, ale o wiele trudniejsze. Wczesne rozpoczęcie pracy nad budowaniem zdań otwiera przed dzieckiem ogromne możliwości komunikacji z innymi. Pamiętajmy jednak, że komunikacji nie można się nauczyć jedynie w gabinecie logopedy raz, albo nawet dwa razy w tygodniu. W takim przypadku pozostanie to jedynie pustą umiejętnością, sztuczką, którą dziecko potrafi wykonać – dopasować jedne obrazki do drugich. Dziecko ma prawo mieć swoją książkę lub urządzenie do komunikacji zawierające symbole, którymi może się porozumiewać w codziennym życiu.

Zachęcamy do tworzenia własnych ćwiczeń.

Kreatywność osób pracujących z uczniami niepełnosprawnymi nie ma granic. Zachęcamy również do dzielenia się z nami tymi pomysłami na naszej stronie na facebooku lub za pośrednictwem poczty e-mail: biuro@mowik.pl.

2. PRZYKŁADY ĆWICZEŃ:

Rozpoznawanie zdjęć i rozumienie wypowiedzi:

- Terapeuta mówi zdanie, a uczeń znajduje spośród kilku zdjęć, to które to zdanie oznacza.
- Terapeuta pokazuje zdjęcie, czyta zdania napisane symbolami, a uczeń sygnalizuje, które pasuje do zdjęcia.

Odczytywanie wypowiedzi napisanych symbolami - synteza:

Terapeuta umieszcza zdjęcie na podkładce z wzorem wypowiedzi (kolory pomarańczowy+zielony, żółty+zielony, pomarańczowy+zielony+żółty) oraz daje dziecku do wyboru kilka zdań napisanych symbolami, w tym jedno pasujące w całości do zdjęcia. Zadaniem ucznia jest wybrać odpowiednie zdanie. Umieszczamy je pod zdjęciem i głośno odczytujemy. Uczeń sprawdza, czy to zdanie pasuje do zdjęcia. Jeśli nie pasuje, szukamy następnego zdania. Zwykle jeden element pasuje, a inne nie. Pokazuje nam to, na co zwraca uwagę uczeń. Na początku jest to jeden element, najbardziej rzucający się w oczy lub atrakcyjny dla ucznia (np. podmiot czynności - mama), a nie obydwa, czyli podmiot+orzeczenie. Zadaniem tego etapu jest nauczenie ucznia syntezy - czyli brania pod uwagę różnych elementów dziejącej się aktywności. Kiedy uczeń prawidłowo rozpoznaje zdania, dajemy mu do wyboru więcej niż 2 lub 3, dajemy zdania, które niewiele się różnią między sobą, np. tylko jednym elementem itp. stopniujemy trudności.

Pisanie wypowiedzi symbolami - analiza:

Przygotowujemy zdjęcie na podkładce, a po obu jego stronach umieszczamy pojedyncze symbole (te z podpisami na odwrocie). Zaczynamy od 2-3 symboli z jednej kategorii (np. 2 rzeczowniki, 2 czasowniki). Symbole są podzielone wg kolorów i leżą po odpowiednich stronach zdjęcia (podmioty po lewej, orzeczenia po prawej). Jeden symbol umieszczamy na odpowiednim kolorze pod zdjęciem i odczytujemy go głośno, zadaniem ucznia jest dobrać kolejny. Następnie uczeń: dopasowuje symbole posegregowane wg kolorów, dopasowuje symbole pomieszane, układa dowolne zdanie i szuka do niego zdjęcia - na zmianę z nauczycielem.

Odpowiadanie na pytania:

Wielu uczniów nie odpowiada adekwatnie na pytania. Odpowiada zwykle słowem/symbolem, które usłyszało w pytaniu (np. Co robi mama? Odpowiada: Mama). Na tym etapie uczeń uczy się odpowiadać adekwatnie na pytania. Umieszczamy zdjęcie na podkładce. Miejsce, którego pytanie dotyczy zostawiamy puste, a pozostałe uzupełniamy symbolami. Nad pustym miejscem umieszczamy pytanie, które go dotyczy (np. Co robi mama? - symbol mama znajduje się na podkładce, a miejsce symbolu czynności jest puste, nad nim znajduje się symbol Co robi? - uczeń patrzy na zdjęcie i szuka odpowiedzi w zielonych symbolach).

Zadawanie pytań:

Dziecko wybiera tajemnicze zdjęcie i chowa je przed nauczycielem. Następnie mówi (symbolem i słowem, jeśli jest mówiące, samym symbolem jeśli nie), tylko jedną rzecz o tym zdjęciu: kto tam jest, albo co robi (w zależności od ćwiczonej aktualnie struktury) i zadaje pytanie, np. kto? Zadaniem nauczyciela jest zgadnąć to, o co uczeń pyta. Następnie robimy podobne ćwiczenie, ale zdjęcie widzi tylko nauczyciel, zadaniem dziecka jest zapytać symbolami, co na nim się dzieje.

Dla użytkowników
oprogramowania MÓWik
na naszej stronie www.mowik.pl
w zakładce Do pobrania znajdują się
pakiety do ćwiczenia budowania
zdań z „Wiem jak to powiedzieć”
na tablicie, za pomocą programu.

Udanej i radosnej pracy!

Ewa Przebinda i Zespół MÓWika

DICO S.C.
30-644 Kraków
ul. Przyjaźni Polsko-Węgierskiej 4A/128
tel. 535 500 717, biuro@mowik.pl
www.mowik.pl